

घटक

- ७.१ घसार्न्याचा अर्थ, व्याख्या आणि महत्त्व.
 ७.२ घसार्न्यावर परिणाम करणारे घटक.
 ७.३ घसार्न्याच्या पद्धती.
 ७.३.१. सरळ रेषा पद्धत.
 ७.३.२. प्रन्हासन अधिक्य पद्धत.
 ७.३.३. स्थिर प्रभाग पद्धत व प्रन्हासन अधिक्य पद्धत यातील फरक.
 ७.४ घसारा आकारण्याच्या नोंदी -

क्षमता विधाने -

- ☐ विद्यार्थ्यांना घसार्न्याची संकल्पना, विविध पद्धती आणि महत्त्व यांचे आकलन होते.
- ☐ विद्यार्थ्यांना स्थिर आणि चल संपत्तीच्या फरकाचे आकलन होते.
- ☐ विद्यार्थी विविध स्थिर संपत्तीवरील घसार्न्याची गणना करू शकतो.
- ☐ विद्यार्थी सरळरेषा पद्धती व न्हासमान घसारा पद्धतीतील घसार्न्याच्या राशीचा फरक ओळखतो.

दैनंदिन जीवनात आपण अनेक दृश्य व अदृश्य संपत्तीचा वापर करतो. त्या संपत्तीला स्वतःचे आयुष्य असते. उदा. इमारत, उपस्कर यंत्रसामग्री इ. संपत्तीच्या स्थापनेपासून किंवा तिच्या प्राप्तीपासून तिचा वर्षानुवर्षे किंवा सतत उपयोग होत असल्यामुळे तिची किंमत (cost) संपत्तीच्या उपयुक्त आयुष्यामध्ये विभागणे आवश्यक आहे. स्थिर संपत्तीची किंमत विभागण्याच्या प्रक्रियेला घसारा असे म्हणतात.

७.१ घसार्न्याचा अर्थ व व्याख्या -

‘डिप्रीशिएन’ (Depreciations) हा शब्द लॅटीन भाषेतील ‘डेप्रीटियम’ (Depretium) शब्दापासून बनला आहे. ज्याचा अर्थ घटते किंवा कमी होते असा होतो. व्यवसायिक क्रिया पार पाडण्यासाठी प्रत्येक व्यवसायिक काही स्थिर संपत्तीचा उपयोग करीत असतो. अशा संपत्ती, खरेदी करण्याचा हेतू कायमस्वरूपी उपयोग करणे हा असून त्याची पुनर्विक्री करणे हा नसतो.

कालक्रमानुसार जमीन वगळता सर्वच स्थिर संपत्तीच्या किमती घटत असतात. म्हणून स्थिर संपत्तीच्या प्रत्यक्ष वापरामुळे तिच्या किमतीत होणारी तूटफूट / घट म्हणजे घसारा होय.

काही काळानंतर संपत्तीत निर्माण होणारी अकार्यक्षमता किंवा तूटफूट यामुळे किमतीत होणारी झीज म्हणजे घसारा होय.

घसारा आकारल्याशिवाय खरे व वास्तिक उत्पन्न निश्चित करता येणार नाही व पुनःस्थापनेसाठी कोणतीही तरतूद करू शकणार नाही. संपत्तीची खरेदी हा भांडवली खर्च आहे. हा आगम खर्च नाही.

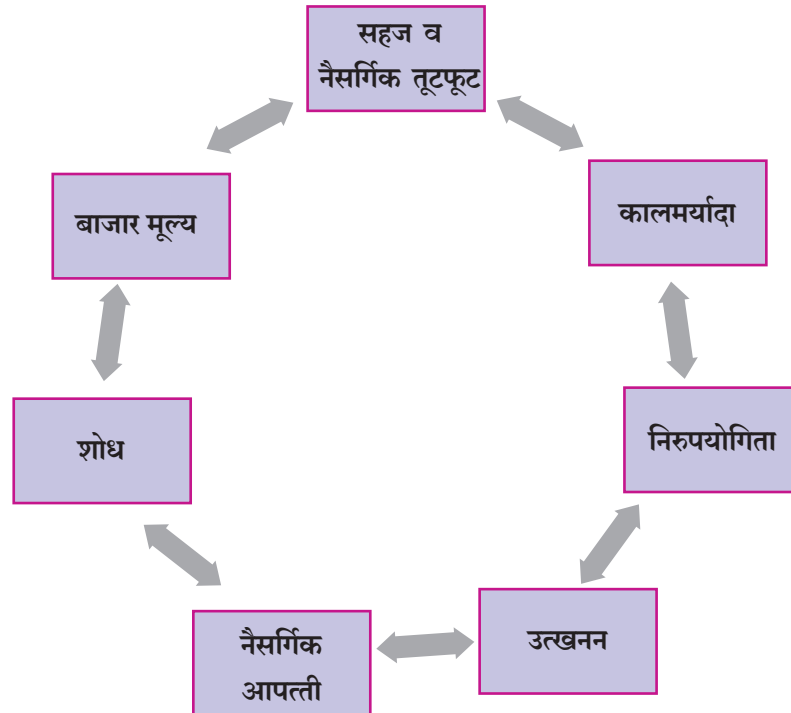
महत्वाचे - NOTE:

१. जमिनीवर (Land) कधीही घसारा आकारला जात नाही. अनेकवेळा तिच्यात वृद्धी होते. एखाद्या भागातील जमिनीचे मूल्य वाढतही नाही किंवा घटतही नाही.
२. प्रत्येक वर्षी कंपनीला नफा होवो अथवा तोटा, घसारा आकारावाच लागतो.

व्याख्या - Definition:-

१. “कोणत्याही कारणामुळे जेव्हा संपत्तीच्या किमतीत हळूहळू घट होते तेव्हा त्यास ‘घसारा’ असे म्हणतात.”
– आर. एन. कार्टर.
'Depreciation is the gradual decrease in the value of an assets from any cause.'
२. “संपत्तीच्या वापरामुळे तिच्या किमतीत हळूहळू होणारी घट / झीज म्हणजे ‘घसारा’ होय”
– आर. जी. विल्यम्स.
३. “स्थिर संपत्तीच्या गुणवत्तेत आणि मूल्यात कायमस्वरूपी आणि सातत्याने होणारी घट म्हणजे ‘घसारा’ होय.”
– विल्यम पीकल्स.
४. “स्थिर संपत्तीच्या वापरामुळे संपत्तीच्या मूल्यात होणारी घट किंवा झीज म्हणजे घसारा होय. याशिवाय कालानुरूप तूटफूट होणे, नष्ट होणे, अपघात होणे तसेच बाजारात संपत्तीची किंमत कमी होणे होय.
– द इन्सटिट्यूट ऑफ चार्टर्ड अकाउंटंट ऑफ इंडिया (ICAI)
५. “संपत्तीच्या उपयोगाच्या जीवनकालात घसाऱ्याच्या संपूर्ण राशीचे विभाजन करणे म्हणजे घसारा होय. घसाऱ्याची आकारणी ही उत्पन्नाशी संबंधित जमा - खर्चाच्या कालावधीकरिता प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षरित्या केली जाते.”
– दि इंटरनॅशनल अकाउंटिंग स्टॅण्डर्ड कमिटी (ICAC)
६. संपत्तीमध्ये हळूहळू नियमित व कायम स्वरूपी होणारी घट म्हणजे घसारा होय.

घसारा आकारण्याची कारणे –

१. सहज व नैसर्गिक तूटफूट – (Normal and Natural Wear and Tear)

प्रत्यक्ष संपत्तीचा उपयोग करीत असतांना सहज व नैसर्गिक तूटफूट होत असते, त्यामुळे स्थिर संपत्तीचे मूल्य कमी होते. संपत्तीचा जास्त उपयोग केल्यास जास्त तूटफूट होते.

२. कालमर्यादा – (Passage of Time)

स्थिर संपत्ती उपयोगात नसली तरीही ठरावीक काळानंतर तिचे मूल्य कमी होते. उदा. एकस्वाधिकार, व्यापारीचिन्ह, स्वामित्व, भाडेपट्टी, संगणक – प्रणाली, आराखडा इ.

३. निरुपयोगिता – (Obsolescence)

तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीमुळे किंवा उत्पादनाच्या तंत्रातील बदलामुळे जुनी स्थिर संपत्ती जरी ती वापरण्याजोगी असली तरी ती कालबाह्य किंवा निरुपयोगी होते, यामुळे संपत्तीचे मूल्य कमी होते. उदा. संगणक, दूरदर्शन (T.V) इ.

४. उत्खनन न्हास / अवक्षयन – (Depletion)

उत्खनन म्हणजे रिकामे होणे. नष्ट होणाऱ्या संपत्तीचा अतिवापर किंवा उत्खनन केल्यास संपत्तीचे मूल्य कमी होते. उदा. जंगल, इंधनविहीरी, खानी, खदानी इ.

५. नैसर्गिक आपत्ती – (Natural Calamities/Impairment of an Asset)

कधी – कधी नैसर्गिक आपत्तीमुळे स्थिर संपत्तीचे नुकसान होते व किंमत कमी होते. उदा. भूकंप, चक्रिवादळ, आग, पूर, किंवा अपघात इ. मूळे संपत्तीचे नुकसान झाल्यास जमाखर्चाच्या पुस्तकात त्याची नोंद करावी लागते.

६. शोध – (Invention)

जेव्हा नवीन यंत्राचा शोध लावला जातो, त्यावेळी अगोदरची यंत्र – सामग्रीची उपयोगिता कमी होते व त्यामुळे तिची किंमतही कमी होते. उदा. जेव्हा बाजारात, ‘आयफोन ८’ आला तेव्हा ‘आयफोन ७’ ची किंमत कमी झाली.

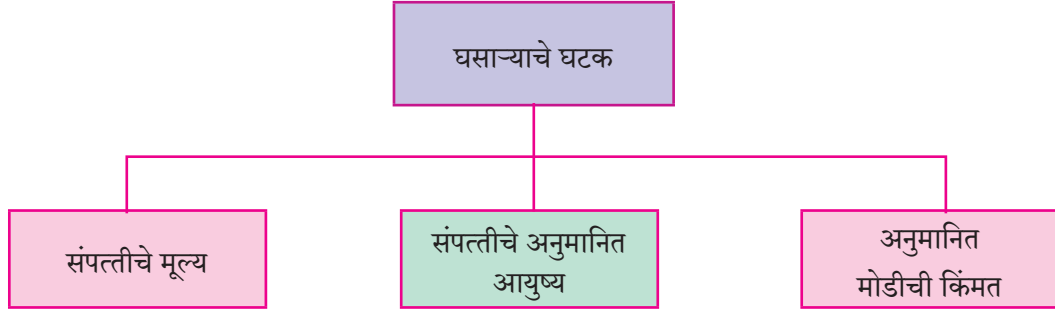
७. बाजार मूल्य – (Market Value)

सद्य परिस्थितीनुसार संपत्तीचे बाजार मूल्य कमी – जास्त होते. त्यामुळे घसारा सुद्धा बदलतो. जेव्हा बाजारपेठेत एखाद्या संपत्तीचे मूळ किमतीच्या किंवा लगतमूल्याच्या तुलनेने मूल्य कमी होते. तेव्हा तेही घसारा आकारल्याचे कारण ठरू शकते.

घसारा आकारण्याची आवश्यकता आणि महत्त्व – NEED AND IMPORTANCE OF DEPRECIATION–

१. घसान्याची आकारणी नफा – तोटा खात्याला केली जाते. घसारा हा उत्पादन खर्चाचा महत्त्वाचा घटक आहे. संपत्तीचे वास्तविक मूल्य दाखविण्यासाठी घसारा विचारात घ्यावा लागतो. ठरावीक लेखा कालावधितील शुद्ध नफा – तोटा काढण्यासाठी घसारा महत्त्वाचा असतो. एखादी संपत्ती वापरात नसली तरीही कालमर्यादेनुसार तिचे मूल्य कमी होते. घसारा ही व्यवसायातील हानी (Loss) आहे. घसारा हा अवित्तीय (Non Cash) खर्च आहे. ‘घसारा’ नामधारी खाते आहे.
२. जर संपत्तीच्या रकमेतून घसान्याची रक्कम कमी केली नाही तर त्या संपत्तीचे मूल्य जास्त दिसेल. त्यामुळे आपण व्यवसायाची खरी व वास्तविक आर्थिक स्थिती स्पष्ट करू शकणार नाही.
३. जेव्हा एखाद्या जुन्या संपत्तीचे आयुष्य समाप्त होते. तेव्हा त्याजागी संपत्तीची पुनःस्थापना करण्यासाठी घसान्याची तरतूद करणे आवश्यक असते. जर घसान्याची तरतूद करण्यात आली नाही तर, नवीन संपत्ती खरेदी करण्यासाठी व्यवसायाला निधी उपलब्ध होऊ शकणार नाही.
४. सरकारला व्यवसायातील खरा वास्तविक कर देण्यासाठी घसारा आकारणे आवश्यक असते.
५. घसारा दरवर्षी आकारून तेवढ्या रकमेच्या निधीची तरतूद केल्यास स्थिर संपत्तीच्या उपयुक्त आयुष्यानंतर नवीन संपत्ती खरेदी करणे शक्य होईल.

७.२. घसारा आकारण्यासाठी विचारात घ्यावयाचे घटक –

१. संपत्तीचे मूल्य – (Cost of Asset)

जेव्हा घसारा आकारण्यात येतो, तेव्हा संपत्तीची मूळ किंमत हा महत्वाचा घटक असतो. यात संपत्तीच्या क्रयमूल्याबरोबरच तिला कार्यन्वीत किंवा अधिग्रहीत करण्यासाठी करावयाच्या खर्च समाविष्ट असतो. उदा. स्थापनाखर्च किंवा प्रतिस्थापना खर्च इ.

थोडक्यात संपत्तीची मूळ किंमत = संपत्तीचे क्रयमूल्य + स्थापनाखर्च किंवा अनुशंगिक खर्च उदा. वाहतूक खर्च, वाहतुकीचा विमा, जकात, हमाली, दलाली, स्थापनेची मजुरी, जुन्या संपत्तीच्या दुरुस्तीचा खर्च इ.

२. संपत्तीचे अनुमानित उपयुक्त आयुष्य –

बहुधा व्यवसायात संपत्तीचा ज्या निश्चित कालावधीसाठी उपयोग अपेक्षित असतो, ते तिचे उपयुक्त आयुष्य मानले जाते.

दुसऱ्या शब्दात जोपर्यंत व्यवसायाला त्या संपत्तीपासून उपयुक्त सेवा आणि लाभ मिळत असतो. तोपर्यंत तिचा व्यवसायात उपयोग केला जातो. म्हणून संपत्तीचे उपयुक्त आयुष्य भौतिक आयुष्यापेक्षा कमी असते.

३. अनुमानित अवशेष मूल्य किंवा त्रोटमूल्य –

संपत्तीचे उपयुक्त आयुष्य पूर्ण झाल्यानंतर तिच्या मोडीपासून / विक्रीपासून जी किंमत मिळते तिला मोडीची किंमत / अवशेष मूल्य किंवा त्रोटमूल्य असे म्हणतात. ही मोडीची किंमत निश्चित केल्यानंतर ती संपत्तीच्या मूळ किमतीतून कमी करण्यात येते.

७.३ घसारा आकारण्याच्या पद्धती – METHODS OF DEPRECIATION

संपत्तीचे स्वरूप, तिचा उपयोग, आणि गरजेनुसार घसारा आकारण्याच्या विविध पद्धती आहेत.

घसारा आकारण्यासाठी खालील विविध पद्धती दिलेल्या आहेत.

१. स्थिर प्रभाग किंवा सरळरेषा किंवा मूळ किमतीवर घसारा पद्धत – (Fixed Installment Method)
२. घटणाऱ्या शिल्लकेवर किंवा घटत्या किमतीवर घसारा पद्धत किंवा ऱ्हासमान शेष पद्धती किंवा प्रऱ्हासन आधिक्य पद्धती – (Diminishing Balance Method)
३. वार्षिक वृत्ती – (Annuity Method)
४. घसारा निधी पद्धत – (Depreciation fund method)
५. पुनर्मूल्यांकन पद्धत – (Revaluation Method)
६. विमापत्र पद्धत – (Insurance Policy method)
७. यंत्रदर तास पद्धत – (Machine Hour Rate method)

टीप : वरील विविध पद्धतींपैकी इ. ११ वी वाणिज्य करिता अभ्यासक्रमात पहिल्या दोनच पद्धती समाविष्ट केलेल्या आहेत त्यामुळे केवळ त्याच पद्धतींचे वर्णन खाली केले आहे.

७.३.१. स्थिर प्रभाग किंवा सरळ रेषा किंवा मूळ किमतीवर घसारा पद्धत – Fixed Instalment or Straight Line or Original Cost Method:-

या पद्धतीमध्ये दरवर्षी घसारा हा संपत्तीच्या मूळ किमतीवर ठरावीक दराने आकारला जातो. त्यामुळे संपत्तीचे मूल्य तिचे जीवन काळ समाप्त झाल्यावर शून्यापर्यंत किंवा मोडीच्या किमतीपर्यंत येते.

घसाराची राशी निश्चित करणे – (To ascertain the Depreciation Amount)

या पद्धतीत घसाराची वार्षिक राशी निश्चित करण्याकरिता संपत्तीच्या एकूण मूळ किमतीतून मोडीची किंमत कमी करण्यात येते, व त्या राशीला संपत्तीच्या अणुमानित आयुष्याने विभागण्यात येते. घसारा खालील सूत्रानुसार काढण्यात येतो.

$$\text{वार्षिक घसारा} = \frac{\text{संपत्तीची मूळ किंमत} - \text{अवशेष मूल्य}}{\text{संपत्तीचे अनुमानित आयुष्य (वर्षे)}}$$

- संपत्तीची मूळ किंमत = संपत्तीचे क्रयमूल्य + अनुशंगिक खर्च

उदाहरणार्थ

एक यंत्र ₹ १५,०००/- ला खरेदी करण्यात आले त्याच्या स्थापनेकरिता ₹ ३,०००/- खर्च करण्यात आला. त्याचे अनुमानित आयुष्य १० वर्ष असून तिच्या मोडीपासून ₹ २,००० मिळतील म्हणून त्यावर पुढीलप्रमाणे घसारा आकारता येईल.

$$\begin{aligned} \text{वार्षिक घसारा} &= \frac{\text{₹ १५,०००} + \text{₹ ३,०००} - \text{₹ २,०००}}{१० \text{ वर्ष}} \\ &= \frac{\text{₹ १६,०००}}{१०} \\ &= \text{₹ १,६०० वार्षिक घसारा} \end{aligned}$$

घसाराचा दर (Rate) दिला असल्यास त्याप्रमाणे सुद्धा घसारा आकारावा, त्यासाठी खालील सूत्राचा वापर करावा.

$$\text{वार्षिक घसारा} = \frac{\text{संपत्तीची मूळ किंमत} \times \text{घसाराचा दर}}{१००}$$

सूचना : चालू आर्थिक वर्षामध्ये व्यवसायातील संपत्तीचा जितक्या कालावधीसाठी उपयोग करण्यात येईल तेवढ्याच कालावधीकरिता घसाराची राशी निश्चित करण्यात येईल.

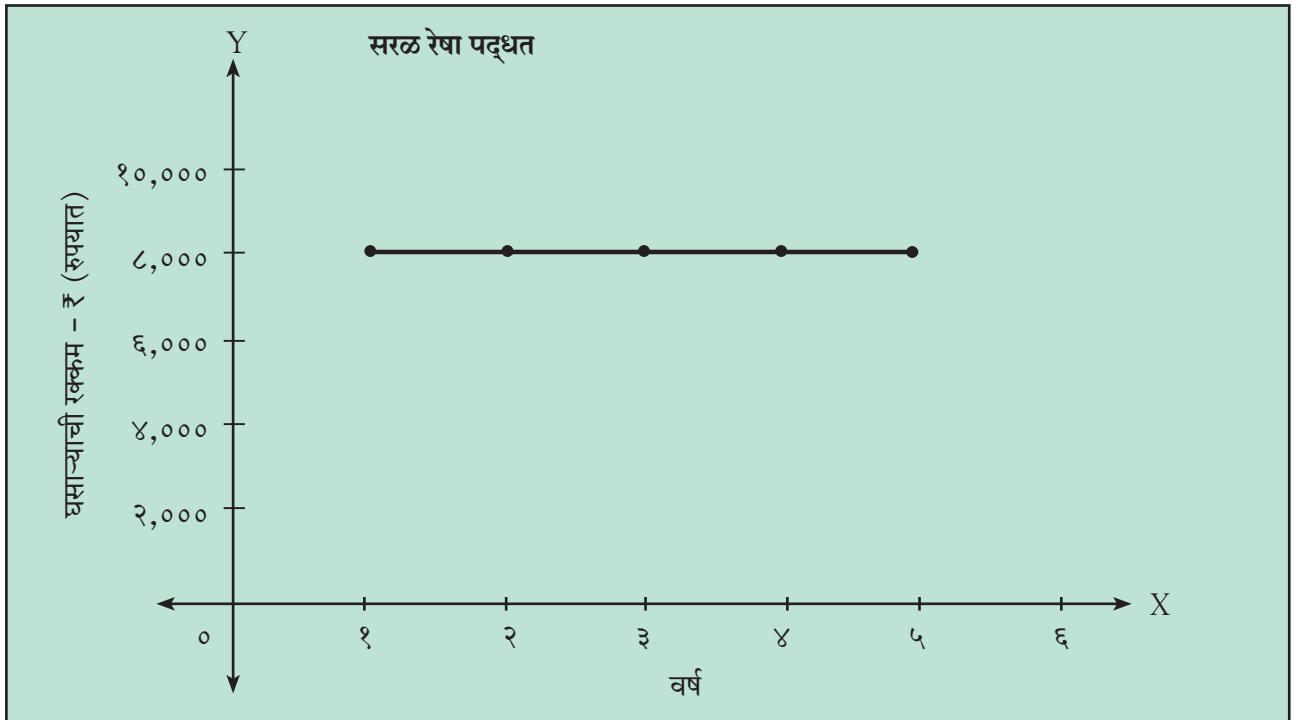
उदाहरणार्थ -

संपत्तीची मूळ किंमत ₹ ८०,००० असून तिच्यावर वार्षिक १० % दराने स्थिर प्रभाग पद्धतीने पसारा आकारण्यात येतो. तेव्हा घसाऱ्याची राशी खालील प्रमाणे येईल.

१. वार्षिक घसारा (१ ले वर्ष) = ₹ ८०,००० x १० / १०० = ₹ ८,००० वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ८०,००० - ₹ ८,००० = ₹ ७२,०००
२. वार्षिक घसारा (दुसरे वर्ष) = ₹ ८०,००० x १० / १०० = ₹ ८,००० वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ७२,००० - ₹ ८,००० = ₹ ६४,०००
३. वार्षिक घसारा (तिसरे वर्ष) = ₹ ८०,००० x १० / १०० = ₹ ८,००० वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ६४,००० - ₹ ८,००० = ₹ ५६,०००
४. वार्षिक घसारा (चौथे वर्ष) = ₹ ८०,००० x १० / १०० = ₹ ८,००० वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ५६,००० - ₹ ८,००० = ₹ ४८,०००

टीप : या पद्धतीमध्ये प्रत्येक वर्षी घसारा संपत्तीच्या मूळ किमतीवर आकारला जाईल.

दरवर्षी घसारा संपत्तीच्या मूळ किमतीवर आकारला जात असल्यामुळे घसाऱ्याची राशी स्थिर (एकच) असते. वर्षाच्या शेवटी आलेखाच्या कागदावर घसारा आकारल्याचे बिंदू (Point) दर्शविले आहे. सर्व बिंदू एकत्र जोडल्यास 'क्ष' अक्षांशाला एक सरळ समांतर रेषा तयार होते. म्हणून या पद्धतीला सरळ रेषा पद्धत असे म्हणतात.

आकृती ७.३.१ - सरळ रेषा पद्धतीत घसारा

७.३.२ ज्हासमान शेष पद्धत किंवा प्रन्हासन अधिक्व किंवा घटत्या किमतीवर घसारा पद्धत -

या पद्धतीत घसारा निश्चित दराने संपत्तीच्या मागील वर्षाच्या किमतीवर आकारला जातो. जमाखर्चाच्या पुस्तकात वर्षाच्या सुरुवातीला संपत्ती खात्याला जी शिल्लक असते त्या मूल्यावर / शिल्लकेवर घसारा आकारण्यात येतो.

घसाऱ्याची रक्कम स्थिर नसते परंतु ती हळू हळू कमी होते. सुरुवातीच्या काळात घसाऱ्याची रक्कम जास्त असते नंतर ती कमी होते. कारण दरवर्षी संपत्तीची किंमत कमी होत जाते.

उदाहरणार्थ –

एका संपत्तीची मूळ किंमत ₹ ८०,००० असून तिच्यावर वार्षिक १० % घटत्या किमतीवर घसारा आकारण्यात येतो. तेव्हा घसाऱ्याची आकारणी खालील प्रमाणे करण्यात येईल.

1. वार्षिक घसारा (१ ल्या वर्षी) = ₹ ८०,००० X १०/१०० = ₹ ८,००० वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ८०,००० - ₹ ८,००० = ₹ ७२,०००
2. वार्षिक घसारा (दुसऱ्या वर्षी) = ₹ ७२,००० X १०/१०० = ₹ ७,२०० वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ७२,००० - ₹ ७,२०० = ₹ ६४,८००
3. वार्षिक घसारा (तिसऱ्या वर्षी) = ₹ ६४,८०० X १०/१०० = ₹ ६,४८० वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ६४,८०० - ₹ ६,४८० = ₹ ५८,३२०
4. वार्षिक घसारा (चौथ्या वर्षी) = ₹ ५८,३२० X १०/१०० = ₹ ५,८३२ वार्षिक घसारा
घटती किंमत - WDV = ₹ ५८,३२० - ₹ ५,८३२ = ₹ ५२,४८८

टीप : या पद्धतीत वर्षांच्या सुरुवातीला मूळ किमतीवर घसारा आकारण्यात येतो, त्या नंतर घसारा संपत्तीवर घटत्या किमतीवर (WDV) आकारण्यात येतो.

प्रत्येक वर्षी घसारा संपत्तीच्या कमी होणाऱ्या मूल्यावर आकारला जात असल्यामुळे घसाऱ्याची राशी कमी कमी होत जाते. या पद्धतीने घसारा आकारल्यास आणि आलेख कागदावर त्याचे बिंदू (Point) दर्शविल्यास व एकत्र जोडल्यास आलेख खालीलप्रमाणे दिसेल.

आकृती ७.३.२ – न्हासमान शेष पद्धतीत घसारा –

७.३.३. स्थिर प्रभाग पद्धत व प्रन्हासन अधिक्य पद्धत यातील फरक -

मुद्दा	स्थिर प्रभाग पद्धत -	न्हासमान शेष पद्धत -
अर्थ	या पद्धतीत संपत्तीवरील घसान्याची राशी दरवर्षी स्थिर असते.	या पद्धतीत संपत्तीवरील घसान्याची राशी दरवर्षी कमी - कमी होत जाते.
आकारणी	घसारा हा संपत्तीच्या मूळ किमतीवर आकारला जातो.	घसारा संपत्तीच्या घटत्या किमतीवर आकारला जातो.
घसान्याची रक्कम	दरवर्षी घसान्याची रक्कम सारखी असते.	दरवर्षी घसान्याची रक्कम कमी होत जाते.
स्थिर संपत्तीचे मूल्य	स्थिर संपत्तीचे मूल्य कमी होऊन शून्यापर्यन्त येऊ शकते.	स्थिर संपत्तीचे मूल्य कमी होऊन शून्यापर्यन्त येवू शकत नाही.
नफा	संपत्तीच्या उपयोगाच्या काळात सुरुवातीला जास्त नफा होतो नंतर कमी होतो.	या पद्धतीत सुरुवातीला नफा कमी होतो नंतर जास्त होतो.
आयकर नियमानुसार	आयकर कायद्यानुसार योग्य नाही.	आयकर कायद्यानुसार योग्य आहे.
उपयुक्तता	जिथे दुरुस्ती खर्च कमी असतो व नूतनीकरण वारंवार करावे लागत नाही अशा ठिकाणी ही पद्धत सोयीची आहे.	जिथे दुरुस्ती खर्च जास्त असतो व नूतनीकरण वारंवार करावे लागते अशा ठिकाणी ही पद्धत सोयीची आहे.
आलेख	सरळ रेषा पद्धतीत आलेख हा सरळ / कण्यासारखा असतो.	न्हासमान शेष पद्धतीत आलेख हा डावीकडून उजवीकडे खाली येतो.

७.४ जमाखर्च नोंदी - (Accounting Treatment)

दोन्ही पद्धतीनुसार नोंदी सारख्याच आहेत त्या खालीलप्रमाणे -

अ. (१) संपत्ती खरेदीचे वर्ष

१. संपत्ती रोख खरेदी केल्यास

संपत्तीचे खाते ----- नावे.

रोकड / बँक खात्याला -----

(संपत्तीची रोख खरेदी)

२. संपत्तीची उधार खरेदी केल्याबद्दल

संपत्ती खाते ----- नावे.

विक्रेता / पुरवठादाराच्या खात्याला -----

(संपत्तीची उधार खरेदी केल्याबद्दल)

३. संपत्ती कार्यान्वित करण्यासाठी काही अनुशंगिक खर्च केल्यास -

संपत्तीचे खाते ----- नावे.

रोकड / बँक खात्याला -----

(अनुशंगिक खर्चाचे शोधन केल्याबद्दल)

४. घसारा आकारल्याबद्दल

घसारा खाते ----- नावे.

संपत्ती खात्याला -----

(घसारा आकारल्याबद्दल)

५. वर्षअखेर घसारा खात्याची शिल्लक नफा - तोटा खात्यास वर्ग केल्याबद्दल)

नफा - तोटा खाते ----- नावे.

घसारा खात्याला -----

(घसारा नफा - तोटा खात्यास वर्ग केल्याबद्दल)

ब) दुसऱ्या व त्यापुढील वर्षासाठी

१. घसारा आकारल्याबद्दल

घसारा खाते ----- नावे.

संपत्ती खात्याला -----

(घसारा आकारल्याबद्दल)

२. वर्ष अखेरीस घसारा खात्याची शिल्लक नफातोटा खात्यास वर्ग केल्याबद्दल

नफातोटा खाते ----- नावे.

घसारा खात्याला -----

क) संपत्तीच्या विक्रीच्या वर्षी

१. संपत्तीच्या विक्री तारखेपर्यंत घसारा आकारल्याबद्दल

घसारा खाते ----- नावे.

संपत्ती खात्याला -----

२. संपत्ती पुस्तकी मूल्यावर विकल्यास

रोकड / बँक खाते ----- नावे.

संपत्तीच्या खात्याला -----

(पुस्तकी मूल्यावर संपत्तीची विक्री केल्याबद्दल)

३. संपत्ती नफ्यावर विकल्यास

रोकड / बँक खाते ----- नावे.

संपत्ती खात्याला -----

संपत्ती वरील नफा खात्याला -----

(नफ्यावर संपत्तीची विक्री केल्याबद्दल)

४. संपत्तीवरील नफा, नफा - तोटा खात्यास वर्ग केल्याबद्दल

संपत्तीवरील नफा खाते ----- नावे.

नफा - तोटा खात्याला -----

(संपत्तीवरील नफा, नफा - तोटा खात्यास वर्ग केल्याबद्दल)

५. संपत्ती तोट्यावर विकल्यास

रोकड / बँक खाते ----- नावे.

संपत्तीवरील तोटा खाते ----- नावे

संपत्ती खात्याला -----

(संपत्तीची तोट्यावर विक्री केल्याबद्दल)

६. संपत्तीच्या विक्रीवरील तोटा नफा - तोटा खात्यास वर्ग केल्याबद्दल -

नफा - तोटा खातेनावे.

संपत्तीवरील तोटा खाते -----

(संपत्तीवरील तोटा नफा - तोटा खात्यात नेल्याबद्दल)

७. शेष संपत्तीवर (असल्यास) घसारा आकारल्याबद्दल -

घसारा खातेनावे.

संपत्तीचे खात्याला -----

(शेष संपत्तीवर ठरावीक दराने घसारा आकारल्याबद्दल)

८. वर्षअखेर घसारा नफा - तोटा खात्यात नेल्याबद्दल -

नफा - तोटा खाते नावे

घसारा खात्याला -----

(घसारा खात्याची शिल्लक नफा - तोटा खात्यात नेल्याबद्दल)

- सरळरेषा पद्धतीवरील उदाहरणे -

उदाहरण क्र. - १.

सिद्धी लि. रत्नागिरी ते १ एप्रिल २०१५ रोजी एक यंत्रसामग्री ₹ २,००,०००/- किमतीला खरेदी केले. यंत्राच्या मूळ किमतीवर वार्षिक १० % दराने घसारा आकारण्यात येतो. आर्थिक वर्ष ३१ मार्च ला समाप्त होते. असे गृहीत धरून पहिल्या तीन वर्षाकरता किर्दनोंदी देऊन यंत्र खाते व घसारा खाते तयार करा.

उत्तर -

सिद्धी लि. रत्नागिरीच्या पुस्तकात किर्दनोंदी.

दिनांक	तपशील	खा. पा.	नावे राशी (₹)	जमा राशी (₹)
२०१५ एप्रिल १	यंत्र खाते बँक खात्याला (यंत्र खरेदी केल्याबद्दल)	नावे.	-	२,००,०००
२०१६ मार्च ३१	घसारा खाते यंत्र खात्याला (मूळ किमतीवर १० % घसारा आकारल्याबद्दल)	नावे.	-	२०,०००
२०१६ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते घसारा खात्याला (घसारा खात्याची शिल्लक नफा तोटा खात्याला नेल्याबद्दल)	नावे	-	२०,०००
२०१७ मार्च ३१	घसारा खाते यंत्र खात्याला (मूळ किमतीवर १० % घसारा आकारल्याबद्दल)	नावे.	-	२०,०००
२०१७ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते घसारा खात्याला (घसारा खात्याची शिल्लक नफा तोटा खात्याला नेल्याबद्दल)	नावे.	-	२०,०००
२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते यंत्र खात्याला (मूळ किमतीवर १० % दराने घसारा आकारल्याबद्दल)	नावे	-	२०,०००
२०१८ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते घसारा खात्याला (घसारा खात्याची शिल्लक नफा - तोटा खात्याला नेल्याबद्दल)	नावे.	-	२०,०००

कार्य टिपणी :-

१. घसाऱ्याची आकारणी	(₹)
१ एप्रिल २०१५ चे मूल्य	२,००,०००
वजा २०१५ - १६ साठी १० % घसारा	२०,०००
१ एप्रिल २०१६ ची किंमत	१,८०,०००
वजा २०१६ - १७ साठी १० % घसारा	२०,०००
१ एप्रिल २०१७ ची किंमत	१,६०,०००
वजा २०१७ - १८ साठी १० % घसारा	२०,०००
१ एप्रिल २०१८ चे मूल्य -	१,४०,०००
२. पर्यायी पद्धत	
१ एप्रिल २०१५ चे मूल्य	२,००,०००
वजा ३ वर्षांचा १० % घसारा	
(२०,०००+२०,०००+२०,०००)	- ६०,०००
	१,४०,०००

सिद्धी लि. रत्नागिरीच्या पुस्तकात

नावे

यंत्र खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१५ एप्रिल १	बँक खाते		२,००,०००	२०१६ मार्च ३१	घसारा खाते शि / खा / नेली		२०,०००
			२,००,०००	मार्च ३१			१,८०,०००
२०१६ एप्रिल १	शि / खा / आणली		१,८०,०००	२०१७ मार्च ३१	घसारा खाते शि / खा / नेली		२०,०००
			१,८०,०००	मार्च ३१			१,६०,०००
२०१७ एप्रिल १	शि / खा / आणली		१,६०,०००	२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते शि / खा / नेली		२०,०००
			१,६०,०००	मार्च ३१			१,४०,०००
२०१८ एप्रिल १	शि / खा / आणली		१,४०,०००				१,६०,०००

नावे

घसारा खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१६ मार्च ३१	यंत्र खाते		२०,०००	२०१६ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते		२०,०००
			२०,०००				२०,०००
२०१७ मार्च ३१	यंत्र खाते		२०,०००	२०१७ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते		२०,०००
			२०,०००				२०,०००
२०१८ मार्च ३१	यंत्र खाते		२०,०००	२०१८ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते		२०,०००
			२०,०००				२०,०००

उदाहरण - २

मे. पुनावाला आणि कंपनी लातूर यांनी १ एप्रिल २०१६ रोजी ₹ ५०,०००/- ची उपकरणाची खरेदी केली व त्याबद्दल चेक दिला. त्यांनी स्थिर प्रभाग पद्धतीने घसारा आकारण्याचा निर्णय घेतला. उपकरणाचे अनुमानित आयुष्य ८ वर्ष असून तिच्या मोडीपासून ₹ २,००० /- मिळतील असा अंदाज आहे. १ जानेवारी २०१९ मध्ये उपकरण ₹ ३५,००० ला विकण्यात आली. कंपनीची लेखापुस्तके दरवर्षी ३१ मार्चला बंद होतात.

उपकरणावर वार्षिक घसारा काढून पहिल्या तीन वर्षाकरिता उपकरण खाते, व तिसऱ्या वर्षाच्या किर्दनोंदी लिहा व घसान्याचे गणन करा.

उत्तर :

नावे

मे. पुनावाला आणि कंपनी, लातूरच्या पुस्तकात

उपकरण खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१६ एप्रिल १	बँक खाते		५०,०००	२०१७ मार्च ३१	घसारा खाते		६,०००
			५०,०००	मार्च ३१	शि / खा / नेली		४४,०००
२०१७ एप्रिल १	शि / खा / आणली		४४,०००	२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते		६,०००
			४४,०००	मार्च ३१	शि / खा / नेली		३८,०००
२०१८ एप्रिल १	शि / खा / आणली		३८,०००	२०१९ जाने १	घसारा खाते		४,५००
२०१९ जाने १	सामग्रीवरील नफा खाते		१,५००	जाने १	बँक खाते		३५,०००
			३९,५००				३९,५००

कार्य टीप : १. घसान्याचे आगमन -

$$\begin{aligned} \text{वार्षिक घसारा} &= \frac{\text{संपत्तीची मूळ किंमत - मोडीची किंमत}}{\text{अनुमानित आयुष्य}} \\ \therefore \text{घसारा} &= \frac{₹ ५०,००० - ₹ २,०००}{८ \text{ वर्ष}} \\ \therefore \text{घसारा} &= \frac{₹ ४८,०००}{८ \text{ वर्ष}} \\ \therefore \text{घसारा} &= ₹ ६,००० \end{aligned}$$

कार्य टीप : २.

$$\begin{aligned} &\text{संपत्तीच्या विक्रीवरील नफा-तोटा} \\ &\text{संपत्तीची मूळकिंमत} \quad ₹ ५०,००० \\ &- २ वर्ष ९ महिन्यांचा घसारा \quad - १६,५०० \\ &१-१-२०१९ ची किंमत \quad ₹ ३३,५०० \\ &\text{विक्री मूल्य} \quad - ३५,००० \\ &\text{विक्रीवरील नफा} \quad ₹ १,५०० \end{aligned}$$

मे. पुनावाला आणि कंपनी, लातूरची रोजकीर्द २०१८-१९ अखेर

दिनांक	तपशील	खा. पा.	नावे राशी (₹)	जमा राशी (₹)
२०१९ जाने १	घसारा खाते उपकरण खात्याला (उपकरणावर घसारा आकारल्याबद्दल)	-	४,५००	४,५००
जाने १	बँक खाते उपकरण खात्याला उपकरणावरील नफा खात्याला (उपकरण नफ्यावर विकल्याबद्दल)	-	३५,०००	३३,५०० १,५००

मार्च ३१	उपकरणावरील नफा खाते नफा - तोटा खात्याला (उपकरण नफा, नफा - तोटा खात्याला नेल्याबद्दल)	नावे.	-	१,५००	१,५००
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते घसारा खात्याला (घसारा खात्याची शिल्लक नफा - तोटा खात्याला नेल्याबद्दल)	नावे	-	४,५००	४,५००

उदाहरण - ३

प्रभुणे अँड सन्स, कोल्हापूर यांनी १ आक्टोबर २०१५ रोजी स्वतःच्या कार्यालयाकरिता काही फर्निचर बनवून घेतले. याकरिता त्यांनी सामग्री करिता ₹ ७२,००० व मजुरीकरिता ₹ ३२,००० असा खर्च केला.

फर्निचर अनुमानित आयुष्य १० वर्ष असून अखेरीस त्याच्या मोडीपासून ₹ २४,००० मिळतील असा अंदाज आहे.

१ आक्टोबर २०१८ रोजी त्यांनी सर्व फर्निचर रु. ८०,००० ला विकले. प्रत्येकवर्षी त्यांची लेखा पुस्तके ३१ मार्चला बंद होतात.

पहिल्या चार वर्षांच्या कालावधीकरिता फर्निचर खाते व घसारा खाते दाखवा.

उत्तर :

प्रभुणे इंडस्ट्रीज कोल्हापूर यांच्या पुस्तकात

नावे

फर्निचर खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१५ आक्टो १	बँक खाते (७२,००० + ३२,०००)		१,०४,०००	२०१६ मार्च ३१ मार्च ३१	घसारा खाते शि/खा/नेली		४,००० १,००,०००
			१,०४,०००				१,०४,०००
२०१६ एप्रिल १	शि/खा/आणली		१,००,०००	२०१७ मार्च ३१ मार्च ३१	घसारा खाते शि/खा/नेली		८,००० ९२,०००
			१,००,०००				१,००,०००
२०१७ एप्रिल १	शि/खा/आणली		९२,०००	२०१८ मार्च ३१ मार्च ३१	घसारा खाते शि/खा/नेली		८,००० ८४,०००
			९२,०००				९,२०००
२०१८ एप्रिल १	शि/खा/आणली		८४,०००	२०१८ आक्टो ३१ आक्टो ३१	घसारा खाते बँक खाते		४,००० ८०,०००
			८४,०००				८४,०००

नावे

घसारा खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी
२०१६ मार्च ३१	फर्निचर खाते	-	४,०००	२०१६ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	४,०००
			४,०००				४,०००
२०१७ मार्च ३१	फर्निचर खाते	-	८,०००	२०१७ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	८,०००
			८,०००				८,०००
२०१८ मार्च ३१	फर्निचर खाते	-	८,०००	२०१८ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	८,०००
			८,०००				८,०००
२०१८ ऑक्टो १	फर्निचर खाते	-	४,०००	२०१९ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	४,०००
			४,०००				४,०००

कार्यटीप -

१. फर्निचरची मूळ किंमत -

$$\begin{aligned}
 \text{संपत्तीचे परिव्यय मूल्य} &= \text{क्रयमूल्य} + \text{स्थापना खर्च मजुरी} \\
 &= ₹ ७२,००० + ₹ ३२,००० \\
 &= ₹ १,०४,०००
 \end{aligned}$$

२. घसान्याचे आगनत

$$\text{वार्षिक घसारा} = \frac{\text{परिव्यय मूल्य} + \text{मजुरी} - \text{मोडीची किंमत}}{\text{अनुमानित आयुष्य}}$$

$$\therefore \text{वार्षिक घसारा} = \frac{१,०४,००० - २४,०००}{१०}$$

$$\text{वार्षिक घसारा} = \frac{८०,०००}{१०}$$

$$\text{घसारा} = ₹ ८,००० \text{ ६ महिना घसारा} = ₹ ४,०००$$

उदाहरण - ४

१ जानेवारी २०१५ रोजी 'SCON' ट्रान्सपोर्ट कंपनी पुणे यांनी ४ ट्रक प्रत्येकी ₹ २५,००० ला खरेदी केले. ते सरळरेषा पद्धतीने १० % दराने घसारा आकारतात.

१ जानेवारी २०१६ रोजी त्यांनी एक ट्रक ₹ २०,००० ला विकला. १ जुलै २०१६ रोजी (१ जाने २०१५ ₹ २५,००० ला खरेदी केलेला) ₹ २२,००० ला विकला. १ जाने २०१७ रोजी एक नवीन ट्रक रु, ४०,००० ला खरेदी केला.

लेखापुस्तके ३१ मार्च ला बंद होतात असे गृहीत धरून पहिल्या तीन वर्षांकरिता ट्रक खाते आणि घसारा खाते तयार करा.

'SCON' ट्रान्सपोर्ट कंपनी, पुणे च्या पुस्तकात

नावे

ट्रक खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१५ जाने १	बँक खाते	-	१,००,०००	२०१५ मार्च ३१	घसारा खाते (अ+ब+क+ड)	-	२,५००
				मार्च ३१	शि/खा/गेली	-	९७,५००
			१,००,०००				१,००,०००
२०१५ एप्रिल १	शि/खा/आणली	-	९७,५००	२०१६ जाने १	घसारा खाते (१-अ)	-	१,८७५
				जाने १	बँक खाते	-	२०,०००
				जाने १	ट्रक विक्रीवरील तोटा खाते	-	२,५००
				जाने १	घसारा खाते	-	७,५००
				मार्च ३१	शि/खा/गेली	-	६५,६२५
				मार्च ३१			
			९७,५००				९७,५००
२०१६ एप्रिल १	शि/खा/आणली		६५,६२५	२०१६ जुलै १	घसारा खाते	-	६२५
जुलै १	ट्रक विक्रीवरील नफा खाते		७५०	जुलै १	बँक खाते	-	२२,०००
				२०१७ मार्च ३१	घसारा खाते	-	६,०००
२०१७ जाने १	बँक खाते		४०,०००	मार्च ३१	शि/खा/गेली	-	७७,७५०
			१,०६,३७५				१,०६,३७५
२०१७ एप्रिल १	शि/खा/आणली		७७,७५०				

नावे

घसारा खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१५ मार्च ३१	ट्रक खाते		२,५००	२०१५ मार्च ३१	नफा -तोटा खाते		२,५००
			२,५००				२,५००
२०१६ जाने १	ट्रक खाते		१,८७५	२०१६ मार्च ३१	नफा -तोटा खाते		९,३७५
मार्च ३१	ट्रक खाते		७,५००				९,३७५
			९,३७५				
२०१६ जुलै १	ट्रक खाते	-	६२५	२०१७ मार्च ३१	नफा -तोटा खाते	-	६,६२५
२०१७ मार्च ३१	ट्रक खाते	-	६,०००				
			६,६२५				६,६२५

कार्यटीप :-

१. ट्रकच्या विक्रीवरील नफा तोटा (१ जाने २०१६)		
१ - १ - २०१५ ची मूळ किंमत	₹ २५,०००	
वजा ३१ मार्च २०१५ चा घसारा (३ म)	₹ ६२५	
	₹ २४,३७५	
(-) ३१ मार्च २०१५ चा घसारा (९ म)	₹ १,८७५	
	₹ २२,५००	
(-) १ - १ - २०१६ ची विक्री -	₹ २०,०००	
ट्रक विक्रीवरील तोटा -	₹ २,५००	
२. दुसऱ्या ट्रकच्या विक्रीवर नफा - तोटा -		
१ - १ - २०१५ ची मूळ किंमत	₹ २५,०००	
विक्री पर्यंतचा २०१५ चा घसारा	₹ ३,७५०	(६२५ + २,५०० + ६२५)
१ जुलै २०१६ ची किंमत	₹ २१,२५०	
१ जुलै २०१६ चा विक्रीमूल्य	₹ २२,०००	
ट्रकच्या विक्रीवरील नफा	₹ ७५०	

पर्यायी कार्यटीप :

ट्रक	१ - अ ₹	ट्रक	१ - ब ₹	ट्रक	१ - क ₹	ट्रक	१ - ड ₹	ट्रक	२ रे ₹	एकूण घसारा ₹
१-१-१५	२५,०००	१-१-१५	२५,०००	१-१-१५	२५,०००	१-१-१५	२५,०००	१-१-१७	४०,०००	
३१-३-१५	६२५	३१-३-१५	६२५	३१-३-१५	६२५	३१-३-१५	६२५			२,५००
१-४-१५	२४,३७५	१-४-१५	२४,३७५	१-४-१५	२४,३७५	१-४-१५	२४,३७५			
१-१-१६	१,८७५	३१-३-१६	२,५००	३१-३-१६	२,५००	३१-३-१६	२,५००			९,३७५
पुस्तकी मूल्य	२२,५००	१-४-१६	२१,८७५	१-४-१६	२१,८७५	१-४-१६	२१,८७५			
विक्री मूल्य	२०,०००	१-७-१६	६२५	३१-३-१७	२,५००	३१-३-१७	२,५००	३१-३-१७	१,०००	६,६२५
विक्रीवर तोटा	२,५००	पुस्तकी मूल्य	२१,२५०	१-४-१७	१९,३७५	१-४-१७	१९,३७५	१-४-१७	३९,०००	
		विक्री मूल्य	२२,०००							
		विक्रीवर नफा	७५०							

उदाहरण - ५

मे. रुबीना ट्रेडर्स, सिंधुदुर्ग यांनी १ एप्रिल २०१६ रोजी, ₹ ३०,००० किमतीचे फर्निचर आणले. व १ ऑक्टोबर, २०१६ रोजी ₹ २०,००० किमतीचे अतिरिक्त फर्निचर घेतले. ते स्थिर प्रभाग पद्धतीने १५ % दराने घसारा आकारतात.

१ ऑक्टोबर, २०१६ रोजी त्यांनी १ कपाट ₹ ५,००० ला विकले. ज्याची मूळ किंमत १ एप्रिल २०१६ रोजी ₹ १०,००० होती. व त्याच तारखेला एक नवीन कपाट ₹ १५,००० ला खरेदी केले.

३१ मार्चला आर्थिक वर्ष समाप्त होते असे गृहीत धरून २०१६ - १७, २०१७ - १८ व २०१८ - १९ या वर्षाकरिता फर्निचर खाते व घसारा खाते तयार करा.

उत्तर :

मे. रुबीना ट्रेडर्स, सिंधुदुर्ग च्या पुस्तकात

नावे

फर्निचर खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१६				२०१७			
एप्रिल १	बँक खाते	-	३०,०००	मार्च ३१	घसारा खाते	-	६,०००
ऑक्टो १	बँक खाते	-	२०,०००	मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	४४,०००
			५०,०००				५०,०००
२०१७				२०१८			
एप्रिल १	शि/ खा/ आणली		४४,०००	मार्च ३१	घसारा खाते	-	७,५००
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	३६,५००
			४४,०००				४४,०००
२०१८				२०१८			
एप्रिल १	शि/ खा/ आणली	-	३६,५००	ऑक्टो १	घसारा खाते (१अ)	-	७५०
ऑक्टो १	बँक खाते	-	१५,०००	ऑक्टो १	बँक खाते	-	५,०००
				ऑक्टो १	फर्निचरवर तोटा खाते	-	१,२५०
				२०१९			
				मार्च ३१	घसारा खाते	-	७,१२५
				मार्च ३१	(१ब + २ + ३)		
					शि/ खा/ नेली	-	३७,३७५
			५१,५००				५१,५००
२०१९							
एप्रिल १	शि/ खा/ आणली		३७,३७५				

नावे

घसारा खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१७ मार्च ३१	फर्निचर खाते	-	६,०००	२०१७ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते		६,०००
			६,०००				६,०००
२०१८ मार्च ३१	फर्निचर खाते	-	७,५००	२०१८ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते		७,५००
			७,५००				७,५००
२०१८ ऑक्टो १	फर्निचर खाते	-	७५०	२०१९ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते		७,८७५
२०१९ मार्च ३१	फर्निचर खाते		७,१२५				
			७,८७५				७,८७५

कार्यटिप : घसाऱ्याची गणना व विक्री केलेल्या फर्निचरवरील नफा/तोटा

	फर्निचर	विक्री १-अ ₹	फर्निचर	न विकलेले १-ब	फर्निचर	२ ₹	फर्निचर	३ ₹	एकूण घसारा ₹
मूल्य	१-४-१६	१०,०००	१-४-१६	२०,०००	१-१०-१६	२०,०००	१-१०-१८	१५,०००	
मूल्य	३१-३-१७	१,५००	३१-३-१७	३,०००	३१-३-१७	१,५००			६,०००
मूल्य.	३१-३-१८	१,५००	३१-३-१८	३,०००	३१-३-१८	३,०००			७,५००
मूल्य.	१-१०-१८	७५०	३१-३-१९	३,०००	३१-३-१९	३,०००	(६ म) ३१-३-१८	१,१२५	७,८७५
	पुस्तकी मूल्य	६,२५०	१-४-१९	११,०००	१-४-१९	१२,०००	१-४-१९	१३,८७५	
	विक्रीमूल्य	५,०००							
	तोटा	१,२५०							

उदाहरण - ६

मे. अमिर एजन्सी, सोलापूर यांच्या लेखापुस्तकात १ ऑक्टो २०१५ रोजी, यंत्र खात्यावर नावे बाकी ₹ ५६,००० दिसते. त्याची मूळ किंमत ₹ ८०,००० होती.

१ एप्रिल २०१६ रोजी मे. अमिर एजन्सीने जास्तीची ₹ ४५,००० यंत्रसामग्री आणली आणि तिच्या स्थापनेवर ₹ ५,००० खर्च केला. १ ऑक्टो २०१७ यंत्रसामग्रीचा १ भाग ₹ १५,००० ला विकला, ज्याची मूळ किंमत १ एप्रिल २०१६ रोजी ₹ २०,००० होती.

मे. अमिर एजन्सी १०% दराने स्थिर प्रभाग पद्धतीने घसारा आकारते आणि त्यांचे आर्थिक वर्ष ३१ मार्च ला संपते.

२०१५ - १६, २०१६ - १७, २०१७ - १८ या वर्षाकरिता यंत्रसामग्री खाते व तिसऱ्या वर्षाकरिता अमिर एजन्सीच्या पुस्तकात किर्दनोंदी करा.

उत्तर :

मे. अमिर एजन्सी, सोलापुर च्या पुस्तकात

नावे

यंत्र सामग्री खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी ₹
२०१५ ऑक्टो १	शि/ खा/ आणली	-	५६,०००	२०१६ मार्च ३१	घसारा खाते	-	४,०००
		-	५०,०००	मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	५२,०००
							५६,०००
२०१६ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली	-	५२,०००	२०१७ मार्च ३१	घसारा खाते	-	१३,०००
एप्रिल १	बँक खाते	-	५०,०००	मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	८९,०००
			१,०२,०००				१,०२,०००
२०१७ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली	-	८९,०००	२०१७ ऑक्टो १	घसारा खाते	-	१,०००
				ऑक्टो १	बँक खाते	-	१५,०००
				ऑक्टो १	यंत्रावरील तोटा खाते	-	२,०००
				२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते	-	११,०००
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	६०,०००
			८९,०००				८९,०००
२०१८ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली		६०,०००				

मे. अमिर एजन्सी यांच्या पुस्तकात
किर्दनोंदी

दिनांक	तपशील	खा.पा.	नावे राशी ₹	जमा राशी ₹
२०१७ ऑक्टो १	घसारा खाते यंत्र खात्याला (यंत्रावर १० % घसारा आकारल्यास)	नावे -	१,०००	१,०००
ऑक्टो १	बँक खाते यंत्रावरील तोटा खाते यंत्र खात्याला (यंत्रविक्रीवर तोटा झाल्याबद्दल)	नावे - नावे -	१५,००० २,०००	१७,०००

२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते यंत्र खात्याला (यंत्रावर १० % घसारा आकारल्याबद्दल)	नावे	-	११,०००	११,०००
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते यंत्र विक्री तोटा खात्याला (यंत्र विक्री - तोट खाते नफातोटा खात्याला स्थानांतरित केल्याबद्दल)	नावे	-	२,०००	२,०००
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते घसारा खात्याला (यंत्राच्या विक्रीवरील तोटा नफा - तोटा खात्याला नेल्याबद्दल)	नावे	-	१२,०००	१२,०००
		एकूण		४३,०००	४३,०००

कार्य टीप :

यंत्रसामग्री I	न विकलेली ₹	यंत्रसामग्री II अ	विक्री यंत्रसामग्री ₹	यंत्रसामग्री II ब	न विकलेली ₹	एकूण घसारा ₹
१-१०-१५	५६,०००					
३१-३-१६	४,०००					४,०००
१-४-१६	५२,०००	१-४-१६	२०,०००	१-४-१६	३०,०००	
३१-३-१७	८,०००	३१-३-१७	२,०००	३१-३-१७	३,०००	१३,०००
१-४-१७	४४,०००	१-४-१७	१८,०००	१-४-१७	२६,०००	
३१-३-१८	८,०००	१-१०-१७	१,०००	३१-३-१८	३,०००	१२,०००
१-४-१८	३६,०००	मूल्य	१७,०००	१-४-१८	२४,०००	
		विक्री किंमत	१५,०००			
		विक्रीवरील तोटा	२,०००			

घटत्या किमतीवर घसारा या पद्धतीवरील उदाहरणे

उदाहरण - १

१ एप्रिल २०१६ रोजी सौरभने ₹ १,१५,००० किमतीची यंत्रसामग्री आकारली आणि तिच्या स्थापनेकरिता ₹ ५००० खर्च केला. दरवर्षी व घटत्या किमतीने १० % दराने घसारा आकारण्याचे ठरविले. त्यांची हिशोब पुस्तके दरवर्षी ३१ मार्चला खाते बंद होतात.

१ ऑक्टोबर २०१८ ला त्यांनी संपूर्ण यंत्रसामग्री ₹ ८०,००० ला विकली. सौरभच्या पुस्तकात ३१ मार्च २०१८ पर्यंतच्या किर्दनोंदी करून दाखवा.

उत्तर :

सौरभच्या पुस्तकात
किर्दनोंदी

दिनांक	तपशील	खा.पा.	नावे राशी ₹	जमा राशी ₹
२०१६ एप्रिल १	यंत्रसामग्री खाते नावे बँक खात्याला (यंत्र खरेदी केल्याबद्दल)	-	१,१५,०००	१,१५,०००
एप्रिल १	यंत्रसामग्री खाते नावे बँक खात्याला (यंत्र स्थापनेवर खर्च केल्याबद्दल)	-	५,०००	५,०००
२०१७ मार्च ३१	घसारा खाते नावे यंत्रसामग्री खात्याला (यंत्रावर घसारा आकारल्याबद्दल)	-	१२,०००	१२,०००
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते नावे घसारा खात्याला (घसारा खात्याची शिल्लक नफा - तोटा खात्यात नेल्याबद्दल)	-	१२,०००	१२,०००
२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते नावे यंत्रसामग्री खात्याला (पुस्तकी मूल्यावर घसारा आकारल्याबद्दल)	-	१०,८००	१०,८००
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते नावे घसारा खात्याला (घसारा खात्याची शिल्लक नफा - तोटा खात्यात स्थलांतरित केल्याबद्दल)	-	१०,८००	१०,८००
२०१८ ऑक्टो १	घसारा खाते नावे यंत्रसामग्री खात्याला (पुस्तकी मूल्यावर घसारा आकारल्याबद्दल)	-	४,८६०	४,८६०
ऑक्टो १	बँक खाते नावे यंत्रविक्रीवरील तोटा खाते नावे यंत्रसामग्री खात्याला (यंत्रसामग्री तोट्यावर विकल्याबद्दल)	- -	८०,००० १२,३४०	९२,३४०
२०१९ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते नावे यंत्र विक्रीवरील तोटा खात्याला (यंत्र विक्रीवरील तोटा, नफा तोटा खात्यास वर्ग)	-	१२,३४०	१२,३४०
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते नावे घसारा खात्याला (घसारा नफा तोटा, खात्यास वर्ग)	-	४,८६०	४,८६०

कार्यटिप :

यंत्राच्या विक्रीवरील नफा तोटा गणना	
१-४-२०१६ ची मूळ किंमत	₹ १,२०,०००
वजा २०१७ चा घसारा	₹ १२,०००
१-४-२०१७ चे पुस्तकी मूल्य	₹ १,०८,०००
वजा २०१७ चा घसारा	₹ १०,८००
१-४-२०१८ चो पुस्तकी मूल्य	₹ ९७,२००
वजा २०१८ चा ६ महिन्याचा घसारा	₹ ४,८६०
पुस्तकी मूल्य	₹ ९२,३४०
वजा विक्री मूल्य	₹ ८०,०००
यंत्राच्या विक्रीवरील तोटा	₹ १२,३४०

उदाहरण - २

संगम ट्रेडिंग कंपनी बुलढाणा यांनी एक वाहन १ एप्रिल २०१६ रोजी ₹ ८५,००० किमतीला खरेदी केले आणि त्याच्या स्थापनेकरिता ₹ ५,००० खर्च केला. ३० सप्टेंबर २०१६ रोजी आणखी ₹ १०,००० किमतीचे अतिरिक्त वाहन खरेदी करण्यात आले.

३१ मार्च २०१८ रोजी एक वाहन ₹ १२,००० ला विकण्यात आले ज्याची मूळ किंमत १ एप्रिल २०१६ ला ₹ २०,००० होती.

२०१६ - १७, २०१७ - १८ आणि २०१८ - १९ या तीन वर्षाकरिता वाहन खाते व २०१७ - १८ या वर्षाकरिता किर्दनोंदी करा. प्रत्येक वर्षी ३१ मार्च ला वर्ष समाप्त होते असे गृहीत धरून वाहनावर न्हासमान शेष पद्धतीने १० % दराने घसारा आकारा.

उत्तर :

संगम ट्रेडिंग कंपनी, बुलढाणा यांच्या पुस्तकात,

नावे

वाहन खाते

जमा

दिनांक	तपशील	खा. पा.	राशी ₹	दिनांक	तपशील	खा. पा.	राशी ₹
२०१६				२०१७			
एप्रिल १	बँक खाते	-	९०,०००	मार्च ३१	घसारा खाते	-	९,०००
सप्टें ३०	बँक खाते	-	१०,०००	मार्च ३१	घसारा खाते	-	५००
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	९०,५००
			१,००,०००				१,००,०००
२०१७				२०१८			
एप्रिल १	शि/ खा/ आणली	-	९०,५००	मार्च ३१	घसारा खाते (१)	-	१,८००
				मार्च ३१	बँक खाते	-	१२,०००
				मार्च ३१	वाहन विक्री तोटा खाते	-	४,२००
				मार्च ३१	घसारा खाते	-	६,३००
				मार्च ३१	घसारा खाते	-	९५०
				मार्च ३१	शि/खा/नेली	-	६५,२५०
			९०,५००				९०,५००

२०१८ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली		६५,२५०	२०१९ मार्च ३१	घसारा खाते	-	५,६७०
				मार्च ३१	घसारा खाते	-	८५५
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	५८,७२५
			६५,२५०				६५,२५०
२०१९ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली		५८,७२५				

**संगम ट्रेडिंग कंपनी, बुलढाणा यांच्या पुस्तकात
किर्दनोंदी**

दिनांक	तपशील	खा.पा.	नावे राशी (₹)	जमा राशी (₹)
२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते नावे वाहन खात्याला (पुस्तकी मूल्याच्या १० % घसारा आकारल्याबद्दल)	-	१,८००	१,८००
मार्च ३१	बँक खाते नावे वाहनविक्रीवर तोटा खाते नावे वाहन खात्याला (वाहनाची तोट्यावर विक्री केल्याबद्दल)	- -	१२,००० ४,२००	१६,२००
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते नावे वाहन विक्रीवरील तोटा खात्याला (वाहन विक्रीवरील तोटा नफा तोटा खात्यास वर्ग)	-	४,२००	४,२००
मार्च ३१	घसारा खाते नावे वाहन खात्याला (वाहनावर घसारा आकारल्याबद्दल)	-	७,२५०	७,२५०
मार्च ३१	नफा - तोटा खाते नावे घसारा खात्याला (घसारा खात्यावरील शिल्लक नफातोटा खात्यास वर्ग)	-	९,०५०	९,०५०
	एकूण		३८,५००	३८,५००

कार्य टीप :

वाहनाच्या विक्रीवरिल नफा व तोटा -

वाहन	विक्री ₹ १	वाहन	न विकलेले ₹ २	वाहन	न विकलेले ₹ ३	एकूण घसारा ₹
१-४-१६	२०,०००	१-४-१६	७०,०००	३०-९-१६	१०,०००	
३१-३-१७	२,०००	३१-३-१७	७,०००	३१-३-१७	५००	९,५००
१-४-१७	१८,०००	१-४-१७	६३,०००	१-४-१७	९,५००	
३१-३-१८	१,८००	३१-३-१८	६,३००	३१-३-१८	९५०	९,०५०
पुस्तकी मूल्य	१६,२००	१-४-१८	५६,७००	१-४-१८	८,५५०	
विक्री मूल्य	१२,०००	३१-३-१९	५,६७०	३१-३-१९	८५५	६,५२५
विक्रीवर तोटा	४,२००	१-४-१९	५१,०३०	१-४-१९	७,६९५	

उदाहरण - ३

शर्मिला ऑटोमोबाईल्स ठाणे, यांनी १ जुलै २०१५ रोजी एक यंत्र ₹ ८०,००० ला खरेदी केले. १ ऑक्टोबर २०१६ रोजी कंपनीने आणखी ₹ ३०,००० किमतीचे अतिरीक्त यंत्र खरेदी केले. ३१ मार्च २०१८ रोजी १ जुलै २०१५ रोजी खरेदी केलेले यंत्र निकामी झाल्यामुळे ₹ ६५,००० ला विकण्यात आले. वर्षअखेर ३१ मार्च रोजी १०% दराने प्रन्हासन अधिक्य पद्धतीने घसारा आकारण्यात येतो.

२०१५ - १६, २०१६ - १७ व २०१७ - १८ या तीन वर्षाकरिता यंत्रखाते व घसारा खाते तयार करा.

उत्तर :

शर्मिला ऑटोमोबाईल्स ठाणे, च्या पुस्तकात

नावे

यंत्र खाते

जमा

दिनांक	तपशील	खा. पा.	राशी (₹)	दिनांक	तपशील	खा. पा.	राशी (₹)
२०१५ जुलै १	बँक खाते	-	८०,०००	२०१६ मार्च ३१	घसारा खाते	-	६,०००
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	७४,०००
			८०,०००				८०,०००
२०१६ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली	-	७४,०००	२०१७ मार्च ३१	घसारा खाते	-	८,९००
ऑक्टो १	बँक खाते	-	३०,०००	मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	९५,१००
			१,०४,०००				१,०४,०००
२०१७ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली	-	९५,१००	२०१८ मार्च ३१	घसारा खाते	-	६,६६०
२०१८ मार्च ३१	यंत्रविक्रीवर नफा खाते	-	५,०६०	मार्च ३१	घसारा खाते	-	२,८५०
				मार्च ३१	बँक खाते	-	६५,०००
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	२५,६५०
			१,००,१६०				१,००,१६०
२०१८ एप्रिल १	शि/ खा/ आणली	-	२५,६५०				

नावे

घसारा खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी
२०१६ मार्च ३१	यंत्र खाते	-	६,०००	२०१६ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	६,०००
			६,०००				६,०००
२०१७ मार्च ३१	यंत्र खाते	-	८,९००	२०१७ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	८,९००
			८,९००				८,९००
२०१८ मार्च ३१	यंत्र खाते	-	६,६६०	२०१८ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	९,५१०
मार्च ३१	यंत्र खाते	-	२,८५०				९,५१०
			९,५१०				९,५१०

कार्य टीप :

यंत्रावरील नफा - तोटा

१-७-२०१५ ची मूल किंमत -

₹ ८०,०००

(-) ३१-३-२०१६ चा घसारा (९ म)

₹ ६,०००

(-) ३१ - ३- २०१७ चा घसारा -

₹ ७४,०००

- ७,४००

₹ ६६,६००

(-) ३१ मार्च २०१८ चा घसारा -

₹ ६,६६०

₹ ५९,९४०

(-) विक्रीमूल्य

₹ ६५,०००

विक्रीवरील नफा -

₹ ५,०६०

अतिरिक्त यंत्रावरील घसारा -

१ ऑक्टोबर २०१६ ची मूल किंमत

₹ ३०,०००

(-) ३१ मार्च २०१७ चा घसारा (६ म)

१,५००

(-) ३१ मार्च २०१८ चा घसारा

२,८५०

पुस्तकी मूल्य ३१ मार्च, २०१८ अखेर

₹ २५,६५०

उदाहरण - ४

कांचन ट्रेडिंग सेंटर, दादर यांनी १ एप्रिल २०१५ रोजी एक संगणक ₹ ५०,००० ला खरेदी केले व त्यावर्षी १ ऑक्टोबरला जास्तीचे २०,००० चे संगणक खरेदी केले.

१ ऑक्टोबर २०१६ रोजी १ एप्रिल २०१५ रोजी खरेदी केलेले संगणक ₹ ४०,००० ला विकले व त्याच तारखेला नवीन संगणक ₹ २४,००० ला खरेदी केले.

सेन्टर दरवर्षी चहासमान शेष पद्धतीने ८ % दराने वार्षिक घसारा आकारते.

सेन्टर ची लेखापुस्तके ३१ मार्चला बंद होतात असे गृहीत धरून पहिल्या तीन वर्षाकरिता संगणक खाते व घसारा खाते तयार करा.

उत्तर :

कांचन ट्रेडिंग सेंटर, दादर यांच्या पुस्तकात

नावे

संगणक खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी
२०१५				२०१६			
एप्रिल १	बँक खाते	-	५०,०००	मार्च ३१	घसारा खाते	-	४,८००
ऑक्टो १	बँक खाते	-	२०,०००	मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	६५,२००
			७०,०००				७०,०००
२०१६				२०१६			
एप्रिल १	शि / खा / आणली	-	६५,२००	ऑक्टो १	घसारा खाते	-	१,८४०
ऑक्टो १	बँक खाते	-	२४,०००	ऑक्टो १	बँक खाते	-	४०,०००
				ऑक्टो १	संगणक विक्री तोटा	-	४,१६०
				मार्च ३१	घसारा खाते (I + II)	-	२,४९६
				२०१७			
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	४०,७०४
			८९,२००				८९,२००
२०१७				२०१८			
एप्रिल १	शि / खा / आणली	-	४०,७०४	मार्च ३१	घसारा खाते	-	३,२५६
				मार्च ३१	शि/ खा/ नेली	-	३७,४४८
			४०,७०४				४०,७०४
२०१८							
एप्रिल १	शि / खा / आणली	-	३७,४४८				

नावे

घसारा खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी
२०१६ मार्च ३१	संगणक खाते	-	४,८००	२०१६ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	४,८००
			४,८००				४,८००
२०१६ ऑक्टो १	संगणक खाते १	-	१,८४०	२०१७ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	४,३३६
२०१७ मार्च ३१	संगणक खाते २	-	२,४९६				
			४,३३६				४,३३६
२०१८ मार्च ३१	संगणक खाते I + II	-	३,२५६	२०१८ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	३,२५६
			३,२५६				३,२५६

कार्य टीप :

संगणकाच्या विक्रीवरील

संगणक	विक्री I ₹	संगणक	II ₹	संगणक	III ₹	एकूण घसारा ₹
१-४-१५	५०,०००	१-१०-१५	२०,०००	१-१०-१६	२४,०००	
३१-३-१६	४,०००	३१-३-१६	८००			४,८००
१-४-१६	४६,०००	१-४-१६	१९,२००	(६ म)		
१-१०-१६	१,८४०	३१-३-१७	१,५३६	३१-३-१७	९६०	४,३३६
पुस्तकी मूल्य	४४,१६०	१-४-१७	१७,६६४	१-४-१७	२३,०४०	
विक्री मूल्य	४०,०००	३१-३-१८	१४१३	३१-३-१८	१,८४३	३,२५६
तोटा विक्री वर -	४,१६०	१-४-१८	१६,२५१	१-४-१८	२१,१९७	

उदाहरण - ५

मे. जानकी ट्रेडर्स रत्नागिरी यांनी १ एप्रिल २०१५ रोजी एक इमारत ₹ १२,००,००० ला घेतली आणि १ एप्रिल २०१६ रोजी तिच्यावर ₹ ८,००,००० खर्च करून विस्तार केला.

१ ऑक्टोबर, २०१६ रोजी इमारतीचा अर्धा भाग दलालामार्फत ₹ ९,५०,००० ला विकला त्याकरिता विक्रीमूल्याच्या ३ % दलाली दिली.

दरवर्षी ३१ मार्चला ते प्रन्हासन अधिक्य पद्धतीने १० % दराने वार्षिक घसारा आकारतात.

२०१५ - १६, २०१६ - १७ आणि २०१७ - १८ या तीन वर्षाकरिता इमारत खाते व घसारा खाते तयार करा.

उत्तर :

मे. जानकी ट्रेडर्स, रत्नागिरी यांच्या पुस्तकात

नावे

इमारत खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी
२०१५ एप्रिल १	बँक खाते	-	१२,००,०००	२०१६ मार्च ३१ मार्च ३१	घसारा खाते शि / खा / नेली	- -	१,२०,००० १०,८०,०००
			१२,००,०००				१२,००,०००
२०१६ एप्रिल १	शि / खा / आणली	-	१०,८०,०००	२०१६ ऑक्टो ३१	घसारा खाते	-	४७,०००
एप्रिल १	बँक खाते	-	८,००,०००	ऑक्टो ३१	बँक खाते	-	९,२१,५००
ऑक्टो १	विक्री नफा खाते	-	२८,५००	२०१७ मार्च ३१ मार्च ३१	घसारा खाते शि / खा / नेली	- -	९४,००० ८,४६,०००
			१९,०८,५००				१९,०८,५००
२०१७ एप्रिल १	शि / खा / आणली	-	८,४६,०००	२०१८ मार्च ३१ मार्च ३१	घसारा खाते शि / खा / आणली	- -	८४,६०० ७,६१,४००
			८,४६,०००				८,४६,०००
२०१८ एप्रिल १	शि / खा / आणली	-	७,६१,४००				

नावे

घसारा खाते

जमा

दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी	दिनांक	तपशील	रो. पा.	राशी
२०१६ मार्च ३१	इमारत खाते	-	१,२०,०००	२०१६ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	१,२०,०००
			१,२०,०००				१,२०,०००
२०१६ ऑक्टो १	इमारत खाते	-	४७,०००	२०१७ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	१,४१,०००
२०१७ मार्च ३१	इमारत खाते	-	९४,०००				
			१,४१,०००				१,४१,०००
२०१८ मार्च ३१	इमारत खाते	-	८४,६००	२०१८ मार्च ३१	नफा - तोटा खाते	-	८४,६००
			८४,६००				८४,६००

कार्य टीप :

विकलेल्या इमारतीवर नफा – तोटा आणि घसाऱ्याचे आगमन–

(₹)

१ एप्रिल २०१५ रोजी इमारतीची खरेदी	- १२,००,०००.
(-) ३१-३-२०१६ चा घसारा	- १,२०,०००.
१-४-२०१५ चे पुस्तकी मूल्य	- १०,८०,०००
(+) १ एप्रिल २०१६ इमारतीचा विस्तार	- ८,००,०००
एकूण इमारतीचे मूल्य	- १८,८०,०००
 विकलेली ₹ ९,४०,००० न विकलेली ₹ ९,४०,०००	

अ) अर्धी इमारत विकली १ एप्रिल २०१६ १ ऑक्टो २०१६ चा घसारा (६ म)	९,४०,००० ४७,०००	ब) न विकलेली अर्धी इमारत १ एप्रिल २०१६ २०१६ - १७ चा घसारा १०%	९,४०,०००. ९४,०००.
पुस्तकी मूल्य विक्रीमूल्य	८,९३,००० ९,२१,५००	पुस्तकी मूल्य २०१७ - १८ चा घसारा	८,४६,०००. ८४,६००.
इमारत विक्रीवर नफा	२८,५००	पुस्तकी मूल्य	७,६१,४००

स्वाध्याय

प्र.१ वस्तुनिष्ठ प्रश्न –

अ) खालील प्रश्नांनी फक्त एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

१. घसारा म्हणजे काय ?
२. घसारा का आकारला जातो ?
३. संपत्तीचे अवशेष मूल्य म्हणजे काय ?
४. तोट्यावरती सुद्धा घसारा का आकारतात ?
५. जेव्हा घसारा आकारतात तेव्हा कोणते खाते जमा करतात ?
६. संपत्तीवरिल नफा किंवा तोटा कोठे स्थानांतरित करतात ?
७. घसारा खात्याची शिल्लक कोठे स्थानांतरित करतात ?
८. सरळ रेषा पद्धतीत घसारा आकारणीचे सूत्र सांगा.
९. स्थिर प्रभाग पद्धत म्हणजे काय ?
१०. संपत्तीच्या स्थापनेवर खर्च केल्यास कोणते खाते नावे करतात ?

प्र.२ खालील विधानाकरिता शब्द / शब्दसमूह / संज्ञा सूचवा.

१. स्थिर संपत्तीच्या मूल्यात सतत हळू हळू, कायम स्वरूपात होणारी घट.
२. संपत्तीची खरेदी किंमत आणि तिच्या प्रती स्थापनेकरिता केलेला खर्च इ.
३. स्थिर संपत्तीच्या आयुष्याअखेर तिच्या मोडीपासून अपेक्षित असणारे मूल्य.
४. संपत्तीचा असा काळ की ती चांगल्या अवस्थेत असते.
५. घसाऱ्याची अशी पद्धत की ज्यामध्ये घसाऱ्याची एकच राशी संपत्तीच्या आयुष्यात समान असते.
६. घसाऱ्याची अशी पद्धत की ज्यात घसाऱ्याचा दर स्थिर असतो परंतु घसाऱ्याची रक्कम ही वर्षा वर्षानंतर कमी होत जाते.
७. संपत्तीचा असा प्रकार की जिच्यावर घसारा आकारला जातो.
८. नवीन संपत्तीला कार्यान्वित करण्यासाठी केलेला खर्च.
९. स्थिर संपत्तीच्या पुस्तकीमूल्याच्या पेक्षा जास्त किमतीला केलेली विक्री.
१०. घसाऱ्याची अशी पद्धत ज्यात अवशेष मूल्य शून्यापर्यंत येऊ शकत नाही.

प्र.३ योग्य पर्याय निवडून संपूर्ण विधान पुन्हा लिहा.

१. स्थिर संपत्तीच्या मूल्यात होणारी घट म्हणजे
अ) घसारा ब) योग्य मूल्यांकन क) संयोजन ड) वरीलपैकी नाही.
२. घसारा फक्त संपत्तीवर आकारला जातो.
अ) स्थिर ब) चालू क) अनुत्पादक ड) काल्पनिक
३. नवीन यंत्राच्या स्थापनेकरिता केलेला खर्च म्हणजे खर्च होय.
अ) महसुली ब) भांडवली क) आस्थागित महसुली ड) उत्पन्न
४. स्थिर संपत्तीच्या मोडीपासून वसूल होणारे मूल्य म्हणजे होय.
अ) पुस्तकी मूल्य ब) अवशेष मूल्य क) बाजार मूल्य ड) मूळ किंमत
५. या पद्धतीत घसाऱ्याची राशी दर वर्षाला कमी - कमी होत जाते.
अ) स्थिर प्रभाग पद्धत ब) न्हासमान शेष पद्धत
क) घसारा निधी पद्धत ड) पुनर्मूल्यांकन पद्धत
६. या पद्धतीत घसाऱ्याची राशी दरवर्षाला स्थिर असते.
अ) सरळ रेषा पद्धत ब) न्हासमान शेष पद्धत
क) पुनर्मूल्यांकन पद्धत ड) विमापत्र पद्धत
७. या खात्याला घसारा खात्याची शिल्लक स्थानांतरित करतात.
अ) उत्पादन खाते ब) व्यापार खाते क) नफा - तोटा खाते ड) ताळेबंद

प्र.४ खालील विधाने चुक की बरोबर ते सकारण सांगा.

१. घसारा फक्त स्थिर संपत्तीवर आकारला जातो.
२. घसान्यामुळे संपत्तीचे मूल्य वाढते.
३. घसारा खात्याची शिल्लक नफा - तोटा खात्याला स्थानांतरित करतात.
४. स्थिर संपत्तीच्या विक्रीवरील नफा - तोटा घसारा आकारल्यानंतरच निश्चित केला जातो.
५. यंत्राच्या स्थापनेकरिता मजुरीचे शोधन मजुरी खात्याला नावे केले जाते.
६. संपत्ती उपयोगात नसल्यास घसारा आकारण्याची गरज नाही.
७. घसारा फक्त चालू / अस्थिर संपत्तीवर आकारला जातो.
८. जेव्हा व्यवसायात तोटा होतो, तेव्हा घसारा आकारण्याची गरज नाही.

प्र.५ खालील वाक्ये पूर्ण करा.

१. घसारा संपत्तीवर आकारला जातो.
२. यंत्र या संपत्तीच्या स्थापनेवरील मजुरी ही खात्याला नावे केली आहे.
३. या पद्धतीत घसान्याची राशी दरवर्षी बदलते.
४. घसारा =
$$\frac{\text{संपत्तीचे मूल किंमत वजा}}{\text{संपत्तीचे अनुमानित आयुष्य}}$$
५. संपत्तीच्या मूल्यात हळूहळू व कायमस्वरूपी होणारी घट म्हणजे होय.
६. स्थिर प्रभाग पद्धती दरवर्षी घसान्याची रक्कम असते.
७. संपत्तीची मूल किंमत = + स्थापनाखर्च
८. संपत्तीचे आयुष्य संपल्यानंतर तिच्या विक्रीपासून मिळालेले मूल्य होय.
९. घसारा खाते खाते आहे.
१०. घसारा हा शब्द लॅटीन भाषेतील या शब्दापासून बनला आहे.

प्र.६ खालील विधानाशी तुम्ही सहमत की असहमत आहात ते सांगा.

- १) घसारा हा वित्तीय खर्च नाही.
- २) प्रन्हासन अधिक्य पद्धतीत घसान्याचा वक्र क्ष अक्षला समांतर असतो.
- ३) घसान्याचा दर हा स्थिर संपत्तीच्या आयुष्यावर आधारित असतो.
- ४) मोडीची किंमत ही संपत्तीच्या वार्षिक घसान्यावर परिणाम करित नाही.
- ५) स्थिर संपत्तीवर घसारा आकारल्यास व्यवसायाची खरी व वास्तविक स्थिती निश्चित करता येते.

प्र.७ खालील विधाने दुरुस्त करून पुन्हा लिहा.

- १) संपत्तीच्या घटणाऱ्या किमतीमुळे वार्षिक घसारा वाढतो.
- २) सर्व संपत्तीवर घसारा आकारला जातो.

४. त्रिवेणी ट्रेडर्स, रायगड यांनी १ जानेवारी २०१५ रोजी एक यंत्र (Plant) ₹ १२,००० ला खरेदी केला. आणि तिच्या प्रतिस्थापनेकरिता ₹ ३००० खर्च केला. १ जुलै २०१६ रोजी दुसरे यंत्र (Plant) ₹ २५,००० ला खरेदी करण्यात आले. १ एप्रिल २०१७ रोजी आणखी एक यंत्र ₹ २७,००० ला खरेदी करण्यात आले. आणि त्यांची स्थापना व मजुरी करिता ₹ २००० व वाहतूकखर्च ₹ १००० खर्च करण्यात आले.

दरवर्षी १०% सरळ रेषा पद्धतीने घसारा आकारण्यात येतो. ३१ मार्च २०१८ पर्यंत यंत्र (Plant) खाते व घसारा खाते लिहून दाखवा.

५. १ एप्रिल २०१६ रोजी समीर आणि कंपनी मुंबई यांनी एक यंत्र ₹ २,००,००० किमतीस खरेदी केले. १ जुलै २०१७ रोजी आणखी जास्तीचे ₹ ४०,००० किमतीचे यंत्र खरेदी केले.

३१ मार्च २०१९ ला कंपनीने १ जुलै २०१७ रोजी खरेदी केलेले यंत्र ₹ ३५,००० ला विकले. प्रत्येक वर्षी ३१ मार्च ला खाते बंद होते. कंपनी संपत्तीच्या मूळ किमतीवर वार्षिक १०% दराने घसारा आकारते.

३१ मार्च २०१६ - १७, २०१७ - १८ व २०१८ - १९ या वर्षाकरिता यंत्र खाते व घसारा खाते लिहून दाखवा.

६. समर्थ मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी लि. औरंगाबाद यांनी एक नवीन यंत्र ₹ ४५,००० ला १ जाने. २०१५ रोजी खरेदी केले व लगेच त्याच्या स्थापनेसाठी ₹ ५००० खर्च केला. त्याचवर्षी १ जुलै ला अतिरीक्त यंत्र ₹ २५,००० किमतीचे खरेदी केले. १ जुलै २०१६ रोजी १ जाने २०१५ ला खरेदी केलेले यंत्र निकामी झाल्यामुळे ₹ ४०,००० ला विकले.

दरवर्षी ३१ मार्चला वार्षिक १०% दराने स्थिर प्रभाग पद्धतीने घसारा आकारण्यात येतो.

२०१४ - २०१५, २०१५ - १६ व २०१६ - १७ या कालवधीकरिता यंत्र खाते तुम्हास तयार करावयाचे आहे.

प्रन्हासन अधिक्य पद्धतीवरील उदाहरणे

१. १ ऑक्टोबर २०१५ रोजी मे. ओंकार एंटरप्राइझेस यांनी एक छपाई यंत्र ₹ ७५,००० ला घेतले आणि त्याच्या स्थापनेवर ₹ ५,००० खर्च केला. १ जानेवारी २०१७ रोजी आणखी एक छपाईयंत्र ₹ ४५,००० ला खरेदी केले. घसारा २०% दराने न्हासमान शेष पद्धतीने दरवर्षी ३१ मार्चला आकारला जातो.

पहिल्या चार वर्षाकरिता छपाई यंत्र खाते तयार करा. लेखापुस्तके दरवर्षी ३१ मार्चला बंद होतात.

२. विशाल कंपनी, धुळे यांनी १ एप्रिल २०१६ रोजी एक यंत्र ₹ ६०,००० किमतीचे खरेदी केले. १ ऑक्टोबर २०१७ रोजी त्यांनी त्याचपद्धतीने यंत्र ₹ ३०,००० किमतीचे खरेदी केले आणि १ जुलै २०१८ रोजी ₹ २०,००० यंत्र खरेदी केले.

१ जानेवारी २०१९, ला त्यांनी १ एप्रिल २०१६ रोजी खरेदी केलेल्या यंत्रसामग्री १/३ भाग / हिस्सा निकामी झाल्यामुळे ₹ १८,००० ला विकला असे गृहीत धरा. कंपनीची लेखापुस्तके दरवर्षी ३१ मार्चला यंत्र खाते लिहून तिसऱ्या वर्षाशी संबंधित किर्दनोंदी करा. घसारा घटत्या किमतीवर (WDV) १० % दराने वार्षिक आकारला जातो.

३. १ एप्रिल २०१४ रोजी महेश ट्रेडर्स, सोलापूर यांनी ₹ २०,००० चे उपस्कर खरेदी केले. त्यावर्षी १ ऑक्टोबर जास्तीचे उपस्कर ₹ १०,००० चे खरेदी केले.

१ ऑक्टो २०१५ रोजी, १ एप्रिल २०१४ रोजी खरेदी केलेले उपस्कर ₹ १५,००० ला विकले. आणि त्याच दिवशी नवीन उपस्कर ₹ २०,००० मूल्याचे खरेदी केले.

संस्था दरवर्षी वार्षिक १०% दराने ऱ्हासमान शेष पद्धतीने घसारा आकारते.

३१ मार्च २०१४ - १५, २०१५ - १६ व २०१६ - १७ या आर्थिक वर्षासाठी उपस्कर खाते व घसारा खाते तयार करा.

४. राधिका मसाले' अमरावती, यांनी १ जानेवारी २०१५ रोजी एक यंत्र (Plant) ₹ ८०,००० ला खरेदी केले. १ एप्रिल २०१६ एक नवीन यंत्र (Plant) सुद्धा ₹ ६०,००० ला खरेदी केले व त्याच्या स्थापनेसाठी ₹ १०,००० खर्च केले. १ जानेवारी २०१७ रोजी पहिले यंत्र (Plant) ₹ ६०,००० ला विकले व त्याजागी ₹ २०,००० चा नवीन यंत्र (Plant) खरेदी केले.

३१ मार्च २०१५, ३१ मार्च २०१६ व ३१ मार्च २०१७ ला संपणान्या वर्षासाठी प्रकल्प लेखा (Plant Account) आणि घसारा लेखा तयार करा. घसारा वार्षिक १०% दराने ऱ्हासमान शेष पद्धतीने आकारला जातो.

५. १ एप्रिल २०१५ रोजी सुमन ट्रेडर्स यांनी एक यंत्र ₹ ३०,००० ला खरेदी केले. १ ऑक्टोबर २०१५ रोजी त्याच पद्धतीने दुसरे यंत्र ₹ २०,००० मूल्याचे खरेदी केले.

१ ऑक्टोबर २०१६ रोजी, १ एप्रिल २०१५ ला खरेदी केलेले यंत्र ₹ १,८०,००० ला विकले. आणि त्याजागी दुसरे यंत्र त्याच तारखेला ₹ १५,००० ला आणले.

यंत्रावर वार्षिक २०% दराने प्रन्हासन अधिक्य पद्धतीने घसारा आकारण्यात येतो. प्रत्येक आर्थिक वर्ष ३१ मार्चला समाप्त होते. वर्ष २०१५ - १६, २०१६ - १७ व २०१७ - १८ या वर्षाकरिता यंत्र खाते व घसारा खाते तयार करा.

कृती करा -

- कोणत्याही व्यवसायिक संस्थेला भेट द्या. आणि त्यांच्या संस्थेत ज्या संपत्तीवर घसारा आकारण्यात येतो त्यासंबंधी माहिती गोळा करा.
- कोणत्याही व्यापारी संस्थेला सनदी लेखापाल (C. A) कार्यालयाला भेट द्या. व ते घसारा आकारण्यासाठी कोणत्या पद्धती व दरांचा प्रत्यक्ष उपयोग करतात त्यासंबंधीची माहिती गोळा करा.
- वैदेही आणि कंपनी भांडुप, यांनी विविध तारखेला खालील पाच संगणके खरेदी केली.
१ एप्रिल २०१५ - ₹ १,१०,००० १ जुलै २०१५ - ₹ ३०,०००
३० सप्टेंबर २०१५ - ₹ ८०,००० १ जानेवारी २०१६ - ₹ ५०,०००
३१ मार्च २०१६ - ₹ ४०,०००
वरील पाचही संगणकावर ३१ मार्च २०१६ ला संपणान्या वर्षाकरिता वार्षिक १०% दराने घसान्याची राशी काढून दाखवा.
- राजीव इंडस्ट्रीज, चिपळूण यांनी १ जुलै २०१६ रोजी ₹ ४०,००० किमतीचे यंत्र खरेदी केले. घसान्याचा दर वार्षिक १२% पहिल्या तीन वर्षाकरिता स्थिर प्रभाग पद्धत व प्रन्हासन अधिक्य पद्धतीने घसान्याची राशी काढून दाखवा.
- घरगुदी उपकरणे, विद्युत उपकरणे, मोबाईल, धुलाईयंत्र अशी इतर कोणती संपत्ती ज्यावर अधिक दराने घसारा आकारण्यात येतो, तुलना करा.

